2011

M.A. Part–I Examination

SANSKRIT

PAPER—I

Full Marks : 100

Time : 4 Hours

The figures in the margin indicate full marks.

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

Illustrate the answers wherever necessary.

Write the answers to questions of each half in separate books

FIRST HALF

(Marks : 60)

Unit — I

1. अधस्तनेषु मन्त्रेषु ऋषिच्छन्ददेवतानिर्देशपूर्वकं सायणदिशा संस्कृतभाषया द्वयोर्व्याख्या कार्या – 8×2

(a) अग्ने यं यजमेघ्वरं विश्वतः परिभुरसि। स इद्देवेषु गच्छाते।।

(b) वायवा योहि दर्शाते मे सोमा अरकृताः।
तेषां पाहि श्रुधी हवेम्।।

(c) मित्रं हुवे पुतदेक्षं वरूणं च रिशादेसम्।
धियें धृताचीं साधेन्ता।।

(d) इन्द्रा योहि धियेषितो विप्रेजूतः सुतावेतः।
उप ब्रसोणि वाधतः।

(e) पावका नः सरेस्वती वार्टीभिर्वाजिर्नीवती।
यजं वेषु धियावेसुः।

(Turn Over)

2. अधोनिर्देष्टेषु भाव्यपंक्तिदूयं विस्पष्टं व्याख्यायताम् -- 4×2

(a) तस्मिन् सूक्ते प्रथमाया ऋचः द्वितीयस्यां पवमा-नेव्टौ स्विष्टकृतो याज्यात्वेन विनियोगः।

(b) आश्विनरमृचः प्रातरनुवाकस्याश्विने क्रतौ विनियुक्तः।

(c) एतस्या त्ररच ऐन्द्रवायवग्रहे द्वितीयपुरोऌतु-वाक्यारुपेण विशेषविनियोगः।

(d) प्रातः सवने वैश्वदेवग्रहणायूर्ध्वं प्रउगशस्त्रं होता शंसतीयम्।

अथवा

निम्नलिखितेषु मन्त्रेषु द्वयोर्भावार्थः संस्कृत भाषया विलिख्यताम् –

(a) चन्द्रमा मनेसो जातश्च क्षोः सूर्यो अजागत।
श्रोत्राग्वायुश्चे प्राणश्च मुखादग्नि रेजायत॥

(b) तिरश्चीनो विततो रश्मिरैषामधः स्विदासीहयुपरिश्विदासीइत्।
रेतोधा ओसन्यहिमाने असन्तस्यधा अवस्तान्ययेतिः पुरस्तात॥

(c) येन कमर्ण्यिपर्सो मनीषिर्णो यजे कृण्वर्तिविदर्थेषु धीरोः।
यदेपूर्वं यक्षमन्त्रः प्रजानां तन्मे मनेःशिवर्सङ्कल्पमस्तु॥

(d) रुत्यं बृहदऋतमुगं दी क्षा तपो ब्रसेयजः पृथिवीं धारयन्ति।
सा नो भुतस्य भव्येस्य पन्युख लोकं पृथिवी नेः कृणोतु॥

3. ऋग्वेदीयनासदीयसूक्तस्य दार्शनिकतत्वं प्रतिपाद्याताम्। 8

अथवा

अग्नि देवतायाः चारित्रिकवैशिष्ट्यं सम्यगालोंच्यताम्। 8

4. अधोनिर्दिष्टेषु परेषु द्वयोः व्याकरणदिशा साधनप्रक्रिया प्रदर्श्यताम् – 4×2
आगमत् धृताची, श्रुधी, एमसि, दोषावस्त।

अथवा

प्रथमप्रश्नान्तर्गतस्य कस्यचिदेकस्य मन्त्रस्य परपाठं प्रदर्श्य यथेच्छं द्वयोः पदयोः सूत्रोल्लेखपूर्वकं स्वराः साध्यन्ताम्। 4+(2×2)

5. पस्चमहायजस्वरूपं तदनुष्ठानप्रयोगस्तदुपयोभित्वञ्च शतपथब्राह्मणानुसारं सर्वं विलिख्यताम्। 10

अथवा

ऐतरेयब्राह्मणोक्तस्य शुनः शोपोपाख्यानस्य वैशिष्टयं प्रतिपाद्यताम्।

6. कठोपनिषदः कस्मिन् वेदे अन्नभविःरतत्र वर्णितमात्मत्वखरूपं सम्यगालोच्यताम्। 10

अथवा

बृहदाख्यकोपनिषदि वर्णितायाः याज्ञवल्कयोपरिश्रयाः शिक्षायाः वैशिष्ट्यमुपवर्य्यताम्॥

SECOND HALF

(*Marks : 40*)

1. अघोलिखितेषु निरत्कनपंक्तिषु व्यिलपि हूथे () यारलानुसारं व्याख्यायनाम् – 8×2

(a) ते निगन्नव एव सन्नो निगमनात् निघवरन उच्यन्ते।

(b) भावप्रधानमाख्यातम्, सम्बपघानानि नामानि।

(c) पुरूषविद्यानित्यत्वात् कर्मसम्पत्तिमन्त्रो वेदे।

(d) अथापि इदमन्तरेण पदविभागो न विद्यते।

अथवा

षड् भावबिकारा भवन्तीतिवार्ष्यायनिः। इति वाक्यं निरन्वतदिशा समुक्तिकं व्याकुरूत।

2. निम्नाङ्कितेषु पदेषु त्रयाणां व्युत्पत्तिः यास्कानुसारतः प्रदेया – 3×3

गौः, सनुद्रः, उषस्, वाक, उदक, वैश्वानरः।

3. मन्त्रभागस्य प्रामाण्यं पूर्वोत्तरपक्षाभ्यां सायणदिशा प्रतिपाद्यताम्। 15

अथवा

अथवादभागस्य प्रामाण्यं सायणानुसारं आलोच्यताम्।